

Za 80 let so se mu poklo

V kleti penin Simonič v Semiču je slavljenec steklenico odprl z mečem. FOTO: DRAGO VOVK

Juliju Nemaniču pripravili številna presenečenja Priznani enolog je postavil mnogo mejnikov

TANJA JAKŠE GAZVODA
tanja.jakse@slovenskenovice.si

METLIKA V bližini metliškega krožišča pri salonu Kolpa je do nedavnega raslo sedem lip. Te so bile zasažene pred štirimi leti v čast 70-letnice humorista **Tonija Gašperiča**. Pred dnevi pa je tam korenine pognalo še osem novih lip. Tokrat je razlog visok jubilej metliškega rojaka enologa dr. **Julija Nemaniča**. Osemdeset let je praznoval konec leta, na božični dan, njegovi prijatelji in sodelavci ter člani Kluba prijateljev metliške črnine pa so mu zdaj pripravili prav posebno presenečenje, pravzaprav dan presenečenj, ob katerih je še slavljenec ostal skoraj brez besed.

»Ni človeka, ki ne bi slišal zanj. Vse življenje je bil in je še vedno predan življenjskemu poslanstvu: vinu. Obstaja veliko njegovih strokovnih člankov in knjig, izvedel je nešteto predavanj različnim javnostim in izpeljal marsikateri projekt. Prav on je tisti, ki je zaslužen za prvo steklenico ledenega vina v takratni Jugoslaviji, za prvo steklenico roseja in za marsikatero stro-

Napis v povečanem drevoredu Tonija Gašperiča v Metliki sta odkrila z županom Darkom Zevnikom. FOTO: DRAGO VOVK

8

lip so zasadili v njegov spomin.

kovno podlago za slehernega vinogradnika. Od vsega najbolj zagovarja kakovost vin. Vedno trdi, da je za dobro kakovost vina pomembna majhna obremenitev trte,« je nekaj dejstev o enologu, ki ni znan le v Beli krajini in Sloveniji, ampak tudi zunaj naših meja, nanizala gostilničarka **Andreja Drakulić Veselić**, tajnica Kluba prijateljev metliške črnine, kluba, ki je skupaj

Na Krmačini pri Drašičih sta nazdravila z vinarjem Jožefom Prusom. FOTO: DRAGO VOVK

Hrušiški škoromati preganjali

Naše najstarejše maske dobile razstavo v muzeju
Poberija po domači vasi

LJUBLJANA Ob letošnjem kulturnem prazniku in dobre tri tedne pred pustom so v Slovenskem etnografskem muzeju (SEM) odprli razstavo Škoromatija: pustna šega v Hrušici (Brkini). Na ploščadi pred SEM so obiskovalce z zvoki in norčijami pozdravili hrušiški škoromati, ki se bodo po domači vasi na poberijo spet odpravili v soboto, 2. marca. Tokrat so si skupaj z avtorico mag. **Adelo Pukl** ogledali razstavo in bili navdušeni nad predstavitvijo te šege.

Škoromatija na ogled
»Škoromatija je pustna šega, ko se pustni liki škoromati na pustno soboto odpravijo na pustno poberijo po vasi, to je obhod po hišah in pobiranje darov,« je razložila Puklova. »Na pepelnično sredo pusta zažgejo ali pokopljejo. Na razstavi so predsta-

Škoromati pred Slovenskim etnografskim muzejem FOTOGRAFIJE: PRIMOŽ HIENG

vljene štiri stare pustne maske iz 60. let 20. stoletja in pet novjših pustnih mask. Drugi liki, ki so del pustne poberije v Hrušici, pa so na ogled na fotografijah in v krajšem filmu, ki spremlja razstavo. »SEM hrani fotografije in predmete hrušiških ško-

romatov iz leta 1962, ko je kolegica etnologinja **Marija Makarovič** dokumentirala pustno poberijo po vasi Hrušica v Brkinih,« dodaja Puklova. »Konec istega leta je muzej odkupil pustne maske in rekvizite škoromatov, to je opremo škopita, opremo škoromata z zvonci,

Na pepelnično sredo pospremijo pusta na konec vasi, kjer ga zažgejo in tako oživijo še pokop pusta.

obleko ta belega, košaro poberina in opremo cunjarja. Leta 2018, 56 let pozneje, pa je SEM v dogovoru s škoromati odkupil še pet pustnih mask hrušiških škoromatov: škoromat z zvonci, škopit, pepeljuhar, poberin in cunjar. Na ta način dopolnjujemo muzejske zbirke.«

Na razstavi, ki predstavlja škoromatijo, pustno šego v Hrušici, so poleg štirih starih pustnih mask in petih sodobnih mask s fotografijami predstavljeni tudi drugi liki: turek, ženin in nevesta, ta debel, medved Marko z gospodarjem, ciganka, ti zeleni, muzika, hudič, cingesar,

onili tudi z osmimi lipami

Spominski portret vinskega strokovnjaka je ustvaril novomeški slikar Samo Kralj. FOTO: DRAGO VOVK

Člani upravnega odbora Kluba prijateljev metliške črnine s slavljencom dr. Julijem Nemaničem FOTO: KOLPA D. D.

Čestitala sta mu tudi predstavnika Evropskega reda vitezov vina, Srečko Kenda (na levi) in Franci Sotošek. FOTO: DRAGO VOVK

z občino Metlika in Kmetijsko zadruško Metlika poskrbel za dan presenečenj.

Če je imel namreč slavljenec, ki je že od mladih nog živel z vinsko trto, sprva občutek, da gre zgolj za sestanek upravnega odbora omenjenega kluba, pa je že obisk belokranjskih vinogradnikov dal vedeti, zakaj so se zbrali. Člani upravnega odbora Kluba prijateljev metliške črnine so svojega častnega člana Julija popeljali na krajše obiske med belokranjske vinogradnike, njihove postojanke so bile Penina Simonič, Vinogradništvo Malnarič, Vina Pečarič, Vina Dolc, Soseska zidanica Drašiči, Vina Prus in nazadnje še v vinska klet KZ Metlika. Tu se je ekipi pridružil še nekaj vinarjev, novinarjev, njegovih bivših sodelavcev, kraljice metliške črnine ter županja in župan sosednjih občin. V zahvalo za delo je tako iz rok predsednika Kluba prijateljev metliške črnine **Mirjana Kulovca** od kluba prejel svoj portret, delo novomeškega slikarja **Sama Kralja**. Evropski red vitezov vina mu je izročil cepič najstarejše trte z mariborskega Lenta. Direktorica KZ Metlika **Tatjana Malešič** mu je podarila steklenico 50 let stare metliške črnine v posebno izdelani embalaži in vse skupaj povabila na odprtje spominske sobe, posvečene dr. Juliju Nemaniču. Njegovo bogato vinsko združeno de-

Ni človeka, ki ne bi slišal zanj. Vse življenje je bil in je še vedno predan življenjskemu poslanstvu: vinu.

Nekdanji direktor KZ Metlika Ivan Kure ga je popeljal v njemu posvečeno muzejsko sobo. FOTO: DRAGO VOVK

diščino je v besedi predstavil nekdanji direktor KZ Metlika **Ivan Kure**. »Veseli smo lahko, da ima naša dolina svetovno priznanega strokovnjaka. Istočasno pa je v vsej svoji veličini izjemno skromen, je vir izjemnih informacij in kar je še zanimivo: Julij vedno govori potih, ampak vsi poslušajo,« je dodala Andreja Drakulič Veselič. V kleti so dr. Nemaniču številni segli v roke in mu zaželeli še mnogo zdravih let, seveda

je bila to tudi priložnost za obujanje spominov na čase, ko je služboval v kmetijski zadrugi, kjer je pustil izjemen pečat in postavil kar nekaj mejnikov, v zadrugi pa s ponosom nadaljujejo Nemaničeva zgodba.

»Njegova je zasluga za prvo stekleničenje metliške črnine, leta 1983 smo tako pod njegovim vodstvom v metliški vinski kleti pridelali prvo slovensko rose vino, leta 1986 pa prvič potrgali grozdje za prvo ledeno vino v takratni Jugoslaviji,« je nekaj prelomnih naštel enolog **Tone Pezdirc**, ki je bil več kot desetletje sodelavec dr. Julija Nemaniča, o katerem govori le v superlativih. »Bil je moj

prvi in najboljši šef, kar sem jih kdaj imel, in to v vseh pogledih. V strokovnih tako ali tako, prav tako je neponovljiv kot osebnost in človek. Spominjam se ga kot umirjenega, vedno pripravljenega na pogovor, ki je vedno prislulnil tudi nam, mlajšim. Ure in ure smo presedeli v pisarni in se pogovarjali o načrtih, prislulnil je tudi začetnikom. Vedno nas je znal pritegniti, da smo se počutili pomembne in odgovorne,« je izpostavil Pezdirc

in se spomnil na laški rizling letnik 1986, ko so v Kmetijski zadrugi Metlika naredili smel korak v neznanu. »Pred trgatvijo smo šli ničkolikokrat v vinograd pogledat grozdje, ali ga potrgati ali pustiti. Ker je bilo zdravo, smo ga pustili, na božič, 25. decembra 1986, pa je bilo tri dni zapored dovolj mrzlo za ledeno trgatvijo. Na isti dan je bilo celo -7 stopinj,« se je zime pred več kot tremi desetletji, ko so v metliški vinski kleti pod vodstvom dr. Julija Nemaniča donegovali prvo ledeno vino, spominjal Pezdirc. Čeprav razmere na slovenskem trgu za vinogradnike niso rožnate, prav nasprotno, pa Nemanič verjame v belokranjsko vinogradništvo in upa, da bo kmalu več optimizma ter da ljudje ne bodo obupali. »Prepričan sem, da bo kmalu prišel čas, ko bo trta znova dala lep kos kruha,« je dejal na slovesnosti. ■

Prepričan sem, da bo kmalu prišel čas, ko bo trta znova dala lep kos kruha.

zimo v Ljubljani

lovec, orna kulca, ta mrtev tega živga nosi, dimnikar, sejalec in gozdar, ki so del pustne poberije v Hrušici. Razstava vključuje 10-minutni film o pustni poberiji po Hrušici v Brkinih.

Kulturna dediščina
Škoromatija kot pustna šega je od leta 2012 vpisana v register nesovne kulturne dediščine. »V škoromate se danes šemijo na južnem obrobju Brkinov in Podgrajsko-Matarskem podolju v vaseh Hrušica, Gradišče, Ritomeče, Obrov, Javorje, Male Loče, Podgrad, Podbeže in Račice,« pravi avtorica razstave mag. Adela Pukl. »V Hrušici si nekateri pustni liki nadenejo obrazne maske, v drugih vaseh se s sjami ali ustreznimi barvami le porišejo po obrazu. Pustne oprave si ob pomoči mater in punc naredijo fantje sami.« In kako potekajo priprave na pustno šego v Hrušici v Brkinih? Na štefanovo, 26. decembra, se fantje in možje zberejo in si razdelijo vloge. Glavni dogodek je poberija po domači vasi, ki jo v Hrušici opravijo na

pustno soboto. Zberejo se sredi vasi, nato krenejo na obhod. Poberina in škoromat z zvonce se ločijo od glavnine in začnejo od hiše do hiše pobirati darove. V hišo vstopijo odkriti, da domačini vedo, kdo je prišel k njim, vprašajo, ali imajo kaj za škoromate, se nato za darove zahvalijo, zaželijo vse dobro v letu, ki prihaja, in se poslovijo. Glavnina ta čas hodi po vasi in uganja norčije, ustavljajo

Avtorico razstave mag. Adelo Pukl so namazali s sjami.

Slovenskem etnografskem muzeju so odprli razstavo Škoromatija: pustna šega v Hrušici (Brkini).

se pred hišami, veseljačijo in plešejo z domačinkami ter pijejo in jedo, kar jim domačini pripravijo. Na pepelnico sredo pospremito pusta na konec vasi, kjer ga zažgejo in tako oživijo še pokop pusta. Škoromati po mnenju strokovnjakov veljajo za naše najstarejše maske. Prva omemba, na podlagi katere utemeljuje svoje izročilo, so arhivski zapisi iz Čedadina in Vidma v Furlaniji, kjer so leta 1340 prepovedali nastopanje v obleki scaramatta v pustnem času. Izvor besede scaramatte, sgaravatte naj bi izhajal iz nemške besede scharwächter, ki pomeni četni stražar. Največ neposrednih tipoloških lastnosti scaramatta je ohranjenih v pustnem liku kleščarja (škópita). Skupno ime škoromati pa se je ohranilo za brkinske šeme. Prvi znani zapis o škoromatih in škoromatiji je iz leta 1952. **PRIMOŽ HIENG**

Stare oprave škoromatov so zdaj v muzeju.

Maske še danes izdeluje Dušan Štrancar iz Hrušice.

primorske novice

ISTRA
Festival Kavč
pripelje
umetnost
v domovanja
→ 10

KOPER
Bržan: "Pričakoval sem,
da bo sodišče potrdilo
jasno izraženo voljo
ljudstva"
→ 8

S SOBOTA
Gaber Radojevič
z mikrofonom ne išče
popolnosti, ampak energijo
→ 12

POSTOJNA • Policisti preiskujejo umor 57-letnika - Pridržali njegovo 35-letno partnerko

Zaboden obležal pred vrati stanovanja

FOTO: VERONIKA RUPNIK ŽENKO

• **SIJAN PRETNAR**

Postojnčane je včeraj pretresla žalostna novica o tem, da se je v mestu zgodil

umor. V bloku v Ulici prekomorskih brigad v Postojni se je, kot kaže, zgodila družinska drama. Moški je zgodaj dopoldne v bloku, na

hodniku pred kletnim stanovanjem, našel mrtvega 57-letnega stanovalca. Zanj naj bi bila usodna vbodna rana v prsnem košu. Po-

licisti so zaradi suma umora pridržali 35-letno partnerko pokojnega. Kaj se je dogajalo med njima, včeraj še ni bilo znano. → 9

Slovenski etnografski muzej s škorumati privabil množico

Včeraj opoldne, na kulturni praznik, je bilo v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani zelo živahno in ganljivo. Odprtje razstave o hrušiških škorumatih je tja privabilo množico, ki si je ogledala zanimive maske, se podučila o zgodovini pustovanja v Brkinih in še posebej pozorno prisluhnila spominom tistih škorumatov z več kilometrine. Nekatera dekleta so izročilo občutila na lastni koži, saj so jih škorumati "olisali", namazali s sajami. Razstava bo na ogled do izteka pustovanja.
→ 10

FOTO: DANIJEL CEK

SLOVENIJA • Peticija o šolskem sistemu

So šolarji in starši res preobremenjeni?

• **NACE NOVAK**

"Šolstvo zadnja leta stagnira. Otroci postajajo preobremenjeni, snovi je preveč, prostega časa je premalo, saj je vsakdanjega dela za šolo preveč. V večini primerov se zgodi, da se za šolo ne učijo samo otroci, ampak cele družine. Ker starši ne vidimo, da bi se stvari obračale na bolje, smo se odločili spregovoriti in upamo, da s skupnimi močmi uspemo spremeniti

šolski sistem," o razlogih za peticijo za spremembo šolskega sistema pišejo v Društvu Svet staršev. Mnenja o tem, ali so otroci dejansko preobremenjeni, pa so deljena. Šolski zdravnik in psihoterapevt za mladih **Viljem Ščuka**, ki je med najstarejšimi šolskimi zdravniki na Primorskem, meni, da učenci in dijaki niso preobremenjeni, saj porabijo 30 do 40 odstotkov prostega časa za socialna omrežja. → 2-3

BOVEC • Kakšen naj bi bil Kanin 2022

V Kanin bi vložili 52 milijonov

• **NEVA BLAZETIČ**

Denar za celotno prenovo poletno zimskega centra Kanin je v EU na voljo, treba ga je zgolj izbrskati. Takšno je bilo sporočilo javne predstavitve idejne zasnove o naložbah na slovenski strani Kanina, ki bi na hribu in v dolini skupno terjale 52 mi-

lijonov evrov. Visokogorsko smučišče in čezmejna naveza sta ključna argumenta. Predstavitev je v Kulturni dom pritegnila veliko Bovčanov. Želijo si sodoben turistični center s kakovostnim upravljanjem. Je pa naložba tako obsežna, da so pomisleki pričakovani.
→ 6

FOTO: NEVA BLAZETIČ

HRUŠICA, LJUBLJANA • V Slovenskem etnografskem muzeju so včeraj odprli razstavo o hruških skoromatih

Zvonci, maske, klešče in tudi solze

Razstava je v muzej privabila veliko ljudi.

Včeraj opoldne, na kulturni praznik, je bilo v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani živahno in ganljivo. Odprtje razstave o hruških skoromatih je tja privabilo množico, ki si je ogledala zanimive maske, se podučila o zgodovini pustovanja v Brkinih in še posebej pozorno prisluhnila spominom tistih škromatov z več kilometrine. Razstava bo na ogled dober mesec, do izteka pustovanja.

• Razstava, naslovljena *Škoromatija: pustna šega v Hrušici (Brkini)*, obiskovalcem predstavi pustovanje na južnem robu Brkinov in v Podgrajsko-Matarskem podolju. Na ogled so postavljene štiri stare pustne maske iz šestdesetih let in pet novejših. Drugi liki, ki so del pustne poberije v Hrušici, so na ogled na fotografijah in v krajšem filmu.

Včerajšnje rajanje se je pričelo že na ploščadi pred muzejem, kjer so obiskovalce kratkočasili škromati osebno - tja je pripotoval poln avtobus domačinov iz Hrušice, od tega deset škromatov, ki so pred muzejem pozornost pritegnili s poskakovanjem, glasnim

oglašanjem in norčijami. Izkusila jih je tudi avtorica razstave **Adela Pukl**, ki so jo ulovili in "olisali", namazali s sajami.

V muzeju se je predsednik Kulturnega društva Hrušica **Danijel Cek**, sicer novinar našega časopisa, zahvalil gostiteljem: "Hvaležni smo, da so že leta 1962 prav etnografi Slovenskega etnografskega muzeja in Inštituta za slovensko narodopisje domačinom povedali, da so škromati nekaj vredni. Takrat so tudi odkupili štiri obleke škromatov. To je bil prvi val prebujanja škromatije v Brkinih."

V imenu škromatov se je organizatorjem zahvalil še, da se lahko po 57 letih spet predstavijo na tako imenit-

Avtorica razstave Adela Pukl, ki so jo škromati "olisali", se je pogovorila z Alojzom Tomažičem, ki ga je do solz ganil pogled na svojo škromatsko kapo - muzeju jo je predal pred 56 leti.

nem kraju, v osrednji ustanovi, ki skrbi za dediščino našega naroda, in to prav na slovenski kulturni praznik.

Leta 1962 je pustno poberijo po Hrušici dokumentirala etnologinja **Marija Makarovič** - njene črno-bele fotografije so prav tako na ogled na razstavi. Kmalu po njihovem nastanku, konec leta 1962, je muzej odkupil pustne maske in rekvizite škromatov: opremo tako škopita kakor škromata z zvonci, obleko ta belega, košaro poberina in opremo

cunjarja. Lani so muzejsko zbirko dopolnili s še petimi pustnimi maskami hruških škromatov.

Včeraj si je razstavo ogledal tudi **Alojz Tomažič**, edini še živi od škromatov, ki so leta 1962 muzeju predali svojo pustno opravo. Kapa je bila čisto nova, nosil jo je samo enkrat, pa jo že dal v muzej v Ljubljani. Takrat mu je bilo zelo hudo, jokal je, se je spominjal včeraj, ko so mu ob prvem pogledu na kapo po 57 letih v oči spet stopile solze. • **AG**

HRVOJI, SOKOLIČI, TRUŠKE • V istrske vasice je iz Ljubljane pripotoval festival Kavč, ki mu bo poleti sledil še Potujoči grad

Glasbeniki sveta v copatih, na kavču, pri vas doma

Sproščeno druženje, obogateno z izvrstno akustično glasbo, se je vrnilo, pa četudi za samo en večer. Doktor lutkarstva in glasbenik Matija Solce, ki je pred leti pri Gračišču s tovariši prirejal festival Histeria, je predsinočnjim iz Ljubljane v domačo Istro pripeljal subkulturni festival Kavč.

• **ANDRAŽ GOMBAČ**

Festival ima poseben čar: sodeluje lahko vsak, ki je doma pripravljen gostiti koncert. Odziv: v Ljubljani je v petih dneh na sto dogodkih nastopilo 60 skupin.

Nekateri iz velike mednarodne tovarišije so v četrtek obiskali tri istrske vasice. V Hrvojih, kjer jih je gostilo društvo za trajnostno kulturo bivanja Sončni grič, je nastopil iskri in živahni Valižan **Liam Rickard** -

Worldwide Welshman. Na lepem je obse povabil Francozinjo **Jenny Pillet**, ki je zapela in zaigrala na kitaro. Avstrijka **Claudia Schwab**, ki živi na Irskem, je igranje na gosli začinila z jodlanjem, h kateremu je spravila vse v sobi. S harmoniko se ji je pridružil **Matija Solce** - izvrstno sta se ujela tudi brez vaje, tako, po "kavčevsko".

V Sokoličih, kjer sta festivalu vrata odprli mladi družini, ki šele urejata skupno hišo in se ukvarjata s

permakulturo, je na podstrehi zaigral duhovit in družbenokritičen dvojec Tante Friedel, ki ga sestavljata Bavarka **Magdalena Kriss** s harmoniko in Newyorčan **Dan Wall** z bendžem. Zatem je godalni trio **De Schnofler** z Dunaja iz glasbil izvabljal tako klasiko kakor zelo zanimive, neobičajne zvoke.

Še preden so Dunajčani končali, je v eko kampu Mačji hrib v Truškah že nastopal trio Katastrofa, v katerem dinamični folk s Solcetom nažigata violinistka **Sofia Högstadius** in tolkalec **Stefan Hedborg** s Švedskega. Seveda je tudi tam lahko zaigral, kdor je želel ...

Solce je bil včeraj, ko se je festival iztekel na gradu Snežnik, z doživetim zadovoljen: "Istrski obisk je bil tudi preizkus za Potujoči grad, s katerim bomo konec avgusta prišli v Koper. Upamo, da bomo spet dobili sodelavce na podeželju, kjer si želimo poživiti lepe vasi, od katerih so mnoge zapuščene. Želimo, da za nami ostane nekaj lepega in uporabnega, naj bo to urejeno prizorišče ali instalacija." •

Na gosli je zaigrala Claudia Schwab ter jodlala v družbi harmonikarja Matije Solceta in drugih.

Dan Wall in Magdalena Kriss sta duhovita in družbenokritična.

Godalni trio De Schnofler z Dunaja iz glasbil izvablja tudi zelo neobičajne zvoke.